

12. Коларов В. «Аграризм» как теория «социального мира» / В. Коларов // Коммунистический Интернационал. – 1928. – № 20. – С. 31.
13. Зассен И. Развитие теории кооперации / И. Зассен. – Х.: Книгоиздательство «Союз» Харьковского кредитного союза кооперативов, 1919. – 148 с.
14. Каутский К. К критике теории и практики марксизма («Антибернштейн») / С.А. Алексеев [пер. с нем.]. – 2-е изд., стер. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 297с.
15. Кауфман Г. Позиция социал-демократии в кооперативном движении / Г. Кауфман. – СПб., 1911. – 118 с.
16. Мелин Ж. Назад к земле / Ж. Мелин – М.: Труд, 1914. – 190 с.
17. Тотомианц В. История, теория и практика потребительской кооперация / В. Тотомианц. – М., 1919. – 280 с.
18. Туган-Барановский М.И. Социальные основы кооперации / М.И. Туган-Барановский. – М., 1919. – 512 с.

Аннотация

В статье рассматривается источниковая база исследования зарождения и практики кооперативного движения начала XX ст. в странах центрально-восточной Европы (фонды архивов, документы, труды теоретиков исследуемого периода).

Ключевые слова: политика аграрных партий, кооперативная политика коммунистов, аграризм, кооперативное движение.

Annotation

In the article a spring base of research of origin and practice of co-operative motion of beginning a XX item is examined in countries centrally eastern Europe (funds of archives, documents, labours of theorists of the probed period).

Keywords: policy of agrarian parties, co-operative policy of communists, agrarizm, co-operative motion.

Роксолана Близнюк

(м. Київ)

ВИЩА АГРАРНА ОСВІТА УКРАЇНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ

Проведено історіографічний аналіз наукових праць сучасних українських дослідників щодо розвитку вищої аграрної освіти України в другій половині ХХ ст.

Ключові слова: історіографія, вища освіта, вища аграрна освіта, вищі сільськогосподарські навчальні заклади.

На сучасному етапі вітчизняної історіографії, який розпочався після проголошення незалежності України і розпаду СРСР, відбулися якісні зміни у дослідженні та висвітленні історії вищої аграрної освіти в другій половині ХХ ст., зумовлені, насамперед, звільненням історичної науки від марксистсько-ленінської ідеології та методології.

Проблема вітчизняної сучасної історіографії розвитку вищої аграрної освіти України в др. пол. ХХ ст. не була предметом спеціального і комплексного дослідження. На сучасному етапі існує нагальна необхідність проаналізувати процес накопичення цих наукових знань. Це дасть можливість зорієнтуватися у різноманітті наукової літератури, з'ясувати, які питання в межах теми, що нас цікавить, були поставлені вітчизняними авторами і які не ставилися зовсім та дозволить сформулювати пріоритети і намітити перспективи для подальших наукових пошуків.

До останніх історіографічних досліджень на які спирається автор, належить колективна праця «Історіографія розвитку аграрних відносин в Україні у другій половині ХХ століття» [1] та «Історіографія, методологія та джерельна база досліджень аграрних відносин в Україні у другій половині ХХ століття» [2]. Автори цих досліджень зробили спробу оцінити наукові доробки істориків та економістів за такими ознаками як новизна, актуальність, об'єктивність. Разом з тим, ці видання мали більш методологічно-джерелознавче значення ніж історіографічне, оскільки у них наочно подавалися рекомендації молодим дослідникам щодо подальшої розробки малодосліджувальних проблем, застосування основних принципів історичної науки тощо.

Брехунець Н. С. у своїй дисертаційній роботі провела комплексний історіографічний аналіз опублікованих джерел про діяльність навчальних закладів України 50 – 80-х років ХХ століття [3]. У дослідженні виявлена історіографічна оцінка реформування навчальних закладів, ефективність навчально-виховного процесу, встановлено стан матеріальної бази навчання учнів та студентів.

Кукуруза Ж. Б. у своїх історіографічних статтях систематизує здобутки радянської та сучасної історіографії перетворень в галузі освіти УРСР у середині 1954 – 1960-х рр. [4]. Чумак А. І. у своїх статтях аналізує праці істориків, які розглядають історію вивчення питання матеріально-технічного та кадрового забезпечення села у 1953 – 1964 рр. [5]. Дослідники показали проблеми, над якими працювали дослідники, досліджуючи перетворення М. Хрущова у галузі вищої освіти.

Протягом 90-х років минулого століття опубліковано низку змістовних наукових праць, які в основному висвітлюють негативні наслідки політики

тоталітарної держави загалом та стосовно сільськогосподарської галузі зокрема. Ці дослідження характеризуються новими підходами до оцінки складних процесів у сільському господарстві та його науковому забезпеченні і ґрунтується на критичному осмисленні документів, законодавчих актів, періодичної преси, архівних матеріалів другої половини ХХ століття [6]. В цих працях всебічно проаналізовано економічні, соціально-демографічні та культурно-освітні процеси в українському селі, які відбувалися в останні десятиліття існування партійно-бюрократичного режиму.

Достатньо широко відображені у сучасній українській історіографії питання підготовки спеціалістів через мережу вищих навчальних закладів в період «відлиги». Науковці досліджували перетворення в галузі вищої освіти здійснювані М. Хрущовим та конкретні кроки тогочасної влади стосовно забезпечення народного господарства кваліфікованими кадрами.

Ю. Ніколаєць, розглядаючи в своїй історіографічній статті [7] радянську історичну науку на предмет підготовки кадрів для сільського господарства, вважає, що більшість положень й істориків, й історіографів радянського періоду є на сьогодні застарілими. Серед характерних рис зображення підготовки кадрів у радянській літературі дослідник називає відведення великої ролі комуністичній партії у формуванні спеціалістів так званих «масових професій», наголошення на необхідності проникнення комуністів у виробничі відносини, сприянню призначенню комуністів на керівні посади у сільському господарстві, навіть якщо вони не мали належної кваліфікації тощо.

О. Заболотна також досліджувала проблеми кадрового забезпечення сільського господарства у зв'язку із зміцненням матеріально-технічної бази українського села в 1960-х рр. [8]. Аналіз радянської історіографії цього питання дозволяє дослідниці стверджувати, що багато її представників «з'ясовують ці питання крізь призму комуністичної ідеології, залишаючи без уваги сюжети вдосконалення професійно-кваліфікаційної структури кадрів». Дослідниця зазначає, що роль спеціалістів аграрного сектору у зміцненні матеріально-технічної бази села іноді недооцінювалася, не виявлялася належна турбота влади про створення для них відповідних умов праці, повністю не використовувався їхній досвід та знання.

О. Ф. Нікілев у своїх наукових дослідженнях прослідив еволюцію кадрової політики в аграрній сфері, виявив її етапи, показав як особливості кожного з них, так і загальні риси [9]. Дослідник, по суті, вперше у вітчизняній літературі, розглядає непростий шлях включення діяльності вищих і середніх сільськогосподарських навчальних закладів на потреби села. Він докладно показує складний процес еволюції

поглядів вищого партійно-державного керівництва країни щодо важливості їх для власне матеріальної сфери галузі, прослідковує якісні і кількісні пертурбації у роботі вузів і технікумів, що супроводжували цей процес. Здійснений автором аналіз переконує, що саме через систему класичної підготовки і була реалізована ідея партійно-державного керівництва готувати працівників аграрного виробництва із числа самих селян.

Дисертаційне дослідження Сергійчук О. М. присвячене вищій школі України в умовах лібералізації суспільного життя в 1953 – 1964 рр. [10]. В ньому проаналізовано становище та діяльність вищої школи республіки в умовах хрущовської «відлиги», розкрито характер партійно-державної політики щодо діяльності вищих навчальних закладів, розглянуто вплив лібералізації суспільного життя на вищу школу України. Автор зазначає, що реформування освіти, започатковане хрущовським керівництвом під гаслом «посилення зв'язків освіти з виробництвом» мало суперечливий характер.

Сучасні дослідниці Сергійчук О. М. [10], Куцаєва Т. О. [11], Добровольська С. М. [12] приходять до висновків, що результати оптимізації, здійснюваної союзним керівництвом у галузі вищої сільськогосподарської школи з метою наближення її до потреб аграрної галузі в період «відлиги», вузи республіки значною мірою втратили свою первинну профільність, не завершилося їх формування як повнопрофільних навчальних закладів, що мали забезпечити весь спектр потреб сільського господарства республіки в сільськогосподарських професіях.

Всебічно осмислив та проаналізував аграрну політику радянської тоталітарної держави та визначив її роль для українського села й суспільства в цілому С. С. Падалка у своїй докторській дисертації [13]. Історик розкрив підходи держави до проблем власності, матеріально-технічного, кадрового, наукового забезпечення аграрного виробництва. У сьомому підрозділі четвертого розділу «Широкопрофільна система підготовки кадрів» висвітлюються форми й методи підготовки фахівців вищими й середніми спеціальними сільськогосподарськими навчальними закладами.

Значна частина проблем системи вищої освіти спричинена економічним дисбалансом у державі, постійними політичними кризами, неспроможністю органів влади вчасно приймати ефективні управлінські рішення. Тенденції та особливості розвитку державного управління вищою освітою України досліджували С. Майборода [14], О. Жабенко [15, 16] та В. Томашенко [16].

В книзі «Становлення та розвиток аграрної освіти та науки в Україні (з найдавніших часів і до сьогодення)» [17] зроблено спробу дати перший в Україні короткий нарис історії аграрної освіти, яка розглядається як процес, який складається з

кількох етапів. У праці виділено три етапи розвитку аграрної освіти, які охоплюють відповідно дореволюційну, радянську та сучасну (пострадянську) епохи розвитку України. Автори цієї роботи намагалися дати точну і безсторонню оцінку ролі і місця аграрної школи в суспільному житті України на фоні короткої характеристики кожного з цих етапів, виокремлюючи їх особливі риси.

Сучасна українська історіографія представлена дослідженнями, які випускалися до ювілеїв вищих сільськогосподарських навчальних закладів і містять історичні нариси становлення та розвитку того чи іншого сільськогосподарського інституту [18]. Вони подавали ґрунтовну історію розвитку закладу, і при цьому акцентували увагу на останніх роках його діяльності.

Історії розвитку Національного аграрного університету присвятив своє наукове дослідження Діденко В. В., яке є першою спробою викласти цілісну історію вузу [19].

Бородай І. С. у своїй статті висвітлила передумови становлення та основні етапи розвитку зоотехнії на українських землях у контексті діяльності спеціалізованих кафедр, факультетів та вищих учбових закладів [20].

Сучасна українська історіографія представлена науковими дослідженнями історії становлення та розвитку вищої сільськогосподарської освіти, науки та дослідної справи в кінці XIX – на початку XX ст. в окремих регіонах України: Полтавщини, Київщини, Черкащини, Харківщини, Чернігівщини. Свідченням зростання інтересу до цієї проблеми стали кандидатські дисертації О. Михайлюк [21], Д. Рибченка [22], Л. Білан [23], М. Костюк [24], О. Костенко [25] та наукова стаття В. Малюги [26]. Хоч ці наукові дослідження хронологічно не охоплюють досліджуваний період, проте дають можливість зрозуміти закономірності та основні тенденції діяльності сільськогосподарської вищої школи, особливості змісту та організаційно-педагогічні форми професійної підготовки.

У колективних та індивідуальних монографіях, присвячених суті, стратегії та шляхам проведення реформування системи вищої освіти в Україні і її важливого аспекту – вищої аграрної освіти, враховувалися зміни у державному устрої та розвитку ринкової економіки. В цьому плані характерні праці Алексеєва Ю. М. [27], Андрущенко В. П. [28], Батченка Л. В. та Череватського Д. Ю. [29], Журавського В. С. [30]. Також ці питання розглянуто у дослідженнях Кігеля Р. Ю. [31], Черевичного Г. С. [32], Яблонського В. А. [33] та ін. В цих працях підкреслюється провідна роль вищої освіти в розвитку суспільства і держави, вказується на те, що у сучасному світі освіта, і безумовно вища освіта, набуває особливої ваги, бо покликана забезпечити підготовку суб'єктів соціальної дії до розв'язання глобальних завдань, які стоять перед людством. Повною мірою все

вищевказане стосується і підготовки фахівців аграрного профілю.

Нині працює значна кількість дослідників над проблемами реформування вищої освіти в сучасній Україні, серед них Навроцький О. І. [34] та Сидоренко О. Л. [35]. Також існують публікації, які розкривають особливості реформування навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах за професійною ознакою: зокрема, Каденюка О. С. [36]. Процес розвитку та реформування вищої аграрної освіти України в умовах незалежності досліджував у своїй дисертаційній роботі Білан С. О. [37]. Вказані праці безумовно відіграли значну роль у дослідженні проблем вищої аграрної школи України, допомогли зорієнтуватися у головних напрямках еволюції вищої освіти і виявити труднощі цього процесу в 90-ті рр. ХХ століття.

У книзі «Україна на зламі історичних епох: (формування нових виробничих відносин у аграрному секторі економіки сучасної України (1991 – 2000 рр.))» [38] йдеться мова про реформування вищої аграрної школи з урахуванням нових форм господарювання.

Важливі аспекти, суть, напрями та конкретні завдання реформування системи вищої аграрної освіти в Україні розкриваються у матеріалах Всеукраїнської науково-практичної конференції «Реформування системи аграрної вищої освіти в Україні: досвід і перспективи» [39].

Отже, представники сучасної української історіографії здійснили критичне переосмислення робіт своїх попередників і, спираючись на архівні джерела та нові методологічні підходи, пропонують нові історичні оцінки окресленої проблеми.

Джерела та література

1. Історіографія розвитку аграрних відносин в Україні у другій половині ХХ століття / Л. Ю. Беренштейн, С. В. Кульчицький, В. П. Михайлик, П. П. Панченко та ін. – К.: Ін-т історії НАНУ, Національний аграрний ун-т, 1999. – 75 с.
2. Історіографія, методологія та джерельна база досліджень аграрних відносин в Україні у другій половині ХХ століття. – К.: Інститут історії України НАН України. 2000. – 135 с.
3. Брехунець Н. С. Навчальні заклади освіти України 50 – 80-х років ХХ ст.: історіографія: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Н. С. Брехунець. – К., 2006. – 23 с.
4. Кукуруза Ж. Б. Перетворення в галузі освіти УРСР (середина 1950-х – початок 1960-х років): огляд історіографії / Ж. Б. Кукуруза // Гілея: Наук. вісник: зб. наук. праць. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 51 (№9). – С. 183 – 188;

5. Кукуруза Ж. Б. Хрущов М. С. і національно-культурний розвиток Радянської України: історіографічний аспект / Ж. Б. Кукуруза // Гілея: Наук. вісник: зб. наук. праць. – Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. – Вип. 14. – С. 80 – 89.
6. Чумак А. І. Дослідження матеріально-технічного і кадрового забезпечення українського села «хрущовської доби» в оцінці сучасної української історіографії / А. І. Чумак // Вісник Черкаського університету. Серія: Історичні науки. – 2012. – №22. – С. 47 – 56;
7. Чумак А. І. Становлення історичних знань про матеріально-технічне і кадрове забезпечення українського села у 1953 – 1964 рр. (на матеріалах «Українського історичного журналу») / А. І. Чумак // Вісник Черкаського університету. Серія: Історичні науки. – 2009. – Вип. 160/161. – С. 86 – 91.
8. Панченко П. П. Сторінки історії України ХХ століття: (Українське село: поступ, сподівання, тривоги) / П. П. Панченко. — К.: ІСДО, 1995. – 232 с.;
9. Панченко П. П. Аграрна історія України: Навч. посібник / П. П. Панченко, В. П. Славов, В. А. Шмарчук. – К.: Просвіта, 1996. – 406 с.;
10. Історія українського селянства: нариси. В 2 т.– К.: Наук. думка, 2006. – Т. 2. – 654 с.; Кривчик Г. Г. Українське село під владою номенклатури (60–80-ті рр. ХХ ст.) / Г. Г. Кривчик. – Д. : Вид-во Дніпропетровського університету, 2001. – 192 с.
11. Падалка С. С. Українське село в контексті тоталітарної держави (60–80-ті роки ХХ ст.) / С. С. Падалка. – К. : Український центр духовної культури, 2003. – 160 с.
12. Тимченко С. М. Українське село: проблеми етносоціальних змін (1959 – 1989 рр.) / С. М. Тимченко. – Запоріжжя, 1995. – 195 с.
13. Ніколаєць Ю. Підготовка кадрів для народного господарства в роки хрущовської «відлиги» у висвітленні вітчизняних дослідників / Ю. Ніколаєць // Український селянин. – 2006. – Вип. 10. – С. 80 – 84.
14. Заболотна О. Проблема кадрового забезпечення сільського господарства у зв'язку зі зміцненням матеріально-технічної бази села (60-ті рр. ХХ століття) / О. Заболотна // Український селянин. – 2006. – Вип. 10. – С. 366 – 368.
15. Нікілев О. Ф. Вища сільськогосподарська школа України в контексті аграрної політики держави середини 1950-х – середини 1960-х рр. / О. Ф. Нікілев // Український селянин. – 2006. – Вип. 10. – С. 170 – 179;
16. Нікілев О. Ф. Оптимізація діяльності вищої сільськогосподарської школи України середини 50-х – середини 60-х рр. ХХ ст. (На прикладі Дніпропетровського аграрного університету) / О. Ф. Нікілев // Придніпров'я: історико-краєзнавчі дослідження. – 2004. – Вип. 1. – С. 175 – 184;
17. Нікілев О. Ф. Професійно-освітній рівень працівників аграрного виробництва Української РСР у 60-х – 70-х рр. та шляхи його підвищення / О. Ф. Нікілев // Питання історії України. Історико-культурні аспекти. – Д.: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 1993. – С. 63 – 73;
18. Нікілева О. Ф. Виробнича інтелігенція українського села: творення соціальної верстви (середина 40-х – середина 60-х років ХХ ст.) / О. Ф. Нікілев. – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. національн. ун-ту, 2004. – 208 с.

19. Сергійчук О. М. Вища школа України в умовах лібералізації суспільного життя. 1953 – 1964 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / О. М. Сергійчук. — К., 2002. — 19 с.
20. Куцаєва Т. О. Розвиток вищої освіти в УРСР (1965 – 1985 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / Т. О. Куцаєва. — К., 2007. — 23 с.
21. Домбровська С. М. Розвиток вищої школи в Харкові у період тимчасової лібералізації тоталітарної системи (друга половина 50-х – перша половина 60-х років ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / С. М. Домбровська. — Х., 2006. — 15 с.
22. Падалка С. С. Аграрна політика в Україні: формування, шляхи реалізації та соціально-економічні наслідки (друга половина 60-х – 80-ті рр. ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. іст. наук: 07. 00. 01 «Історія України» / С. С. Падалка. — Донецьк, 2005. — 41 с.
23. Майборода С. В. Система державного управління вищою освітою України (1950 – 1960 рр.) / С. В. Майборода // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. УАДУ. — Л.: НЛРІДУ УАДУ, 2001. — Вип. 6. — С. 134 – 139;
24. Майборода С. В. Державне управління вищою освітою в Україні: структура, функції, тенденції розвитку (1917 – 1959 рр.) / С. В. Майборода. — К.: Вид-во УАДУ, 2000. — 308 с.
25. Жабенко О. В. Особливості й тенденції розвитку державного управління освітою в Україні (1946 – 2001 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління: 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / О. В. Жабенко. — К., 2003. — 18 с.
26. Томашенко В. Державна освітня політика в Україні (1961 – 1985 роки) / В. Томашенко, О. Жабенко // Вісник УАДУ. — 2002. — № 2. — С. 147 – 155.
27. Становлення і розвиток аграрної освіти та науки в Україні (з найдавніших часів і до сьогодення) / Д. О. Мельничук, М. В. Зубець, Л. Ю. Беренштейн та ін. — К: Видав. центр НАУ, 2004. — 144 с.
28. Власенко В. М. Білоцерківський аграрний університет: від витоків до сьогодення / В. М. Власенко, О. В. Стародуб, Є. А. Чернецький. — Біла церква, 2005. — 224 с.;
29. Дніпропетровський державний аграрний університет / Ю. В. Берестень, А. Г. Братчик, А. П. Зражевський та ін.; В. І. Шеманьов (голова ред. колег.) — 3-тє вид., доп і переробл. — Д.: ТОВ «ЕНЕМ», 2007. — 220 с.;
30. Львівський державний аграрний університет / В. В. Снітинський, В. М. Боярчук, Г. В. Черевко та ін.; В. В. Снітинський (голова ред. колег.) — Л.: ЛДАУ, 2006. — 432 с.;
31. Харківський державний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва: Нарис. — Харків: Основа, 1999. — 80 с.;
32. Каденюк О. С. Подільський державний аграрно-технічний університет: Хронологія подій. Документи: [наук.-докум. зб.] / О.С. Каденюк, М. І. Алещенко, В. А. Нестеренко, А. О. Михайлик, В. Й. Жезицький, А. Ю. Скрипник. — Кам'янець-Поділ.: ФОП Сисин О. В., 2009. — 100 с.;

33. Історія Харківської державної зооветеринарної академії. 155 років / Мово аграрн. політики України. Харк. держ. зоовет. акад.; ред. кол.: В. О. Головка, Ю. Д. Рубан, В. М. Кандиба та ін. – Х.: Золоті сторінки, 2006. – 500 с.;
34. Одесский сельскохозяйственный институт. Краткий очерк (1918–1968 гг.) – Одесса, 1968. – 71 с.; Ушкаренко В. А. Херсонский государственный аграрный университет: исторический очерк / В. А. Ушкаренко, Т. Д. Мартынова. – Херсон, 1999. – 179 с.;
35. Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва (1816 – 2006). – Х., 2006. – 367 с.
36. Діденко В. В. Нарис історії Національного аграрного університету / В. В. Діденко. – К.: Вид-во «Аграрна наука», 1998. – 176 с.
37. Бородай І. С. Природа становлення та розвитку вітчизняної вищої зоотехнічної освіти / І. С. Бородай // «Гілея: науковий вісник»: Збірник наукових праць. – К., 2012. – Випуск 56 (1). – С. 100 – 104.
38. Михайлюк О. І. Формування мережі і розвиток сільськогосподарських освітніх закладів Полтавщини в XIX – на початку XX століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / О. І. Михайлюк. – К., 2001. – 18 с.
39. Рибченко Д. В. Формування мережі та розвиток сільськогосподарських освітніх закладів Київщини в XIX – початок XX століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / Д. В. Рибченко. – К., 2004. – 20 с.
40. Білан Л. Л. Становлення та розвиток вищої аграрної освіти в Україні (XIX – початок XX століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13. 00. 01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Л. Л. Білан. – Житомир, 2007. – 20 с.
41. Костюк М. В. Становлення та розвиток сільськогосподарських освітніх закладів та дослідної справи Черкащини (друга половина XIX – початок XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / М. В. Костюк. – Переяслав-Хмельницький, 2007. – 18 с.
42. Костенко О. О. Становлення і розвиток сільськогосподарської науки та освіти в Імператорському університеті святого Володимира (1834 – 1917): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.07 «Історія науки і техніки» / О. О. Костенко. – Переяслав-Хмельницький, 2006. – 17 с.
43. Малюга В. В. Поширення сільськогосподарських знань в Чернігівській губернії (кінець XIX - початок XX ст.) / В. В. Малюга // Вісник аграрної історії. Збірник наукових праць. – К., 2012. – Випуск 3. – С. 17 – 26.
44. Алексеев Ю. М. Україна: освіта і держава (1987 – 1997) / Ю. М. Алексеев. – К.: Експрес-об'ява, 1998. – 112 с.
45. Андрущенко В. П. Теоретико – методологічні засади модернізації вищої освіти в Україні на рубежі століть / В. П. Андрущенко // Вища освіта України. – №2. – 2001. – С. 5–13.

46. Батченко Л. В. Развитие системы высшего образования в Украине в период рыночных преобразований / Л. В. Батченко, Д. Ю. Череватский. – Донецк: Институт экономики промышленности НАН Украины, 1997. – 120 с.
47. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні / В. С. Журавський. – К.: Вид. дім «Ін Юре», 2003. – 416 с.
48. Кігель Р. Ю. Вища школа і перехід до ринкової економіки / Р. Ю. Кігель. – Вінниця: Вид-во при Вінницькому держ. тех. ун-ті, 1994. – 415 с.
49. Черевичний Г. С. Вища освіта в Україні на зламі епох (1985 – 1991 рр.) / Г. С. Черевичний. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2002. – 123 с.
50. Яблонський В. А. Вища освіта України на рубежі тисячоліть: Проблеми глобалізації та інтернаціоналізації / В. А. Яблонський. – К., 1998. – 225 с.
51. Навроцький О. І. Вища школа України в умовах трансформації суспільства / О. І. Навроцький. – Х.: Основа, 2000. – 240 с.
52. Сидоренко О. Л. Проблеми реформування вищої освіти в Україні. Наук.-практ. посіб. для працівників освіти / О. Л. Сидоренко. – Х.: Харківський гуманітарний ін-т, Народна Українська акад., 2000. – 52 с.
53. Каденюк О. С. Аграрна реформа в Україні: кадрове забезпечення / О. С. Каденюк. – Київ – Кам.-Под.: Абетка, 1996. – 144 с.
54. Білан С. О. Аграрна освіта в Україні: історичний аспект (90-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 «Історія України» / С. О. Білан. – К., 2005. – 22 с.
55. Україна на зламі історичних епох: (формування нових виробничих відносин у аграрному секторі економіки сучасної України (1991 – 2000 рр.) / Л. Ю. Беренштейн, Г. П. Мигрин, П. П. Панченко та ін.; За ред. В. А. Смолія / НАН України, Ін-т історії України, Укр. акад. іст. наук. – К., 2000. – 395 с.
56. Реформування системи вищої аграрної освіти в Україні: досвід і перспективи // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 21 квітня 2005 р. Національний аграрний університет. – Ч. 1. – К.: НАУ, 2005. – 256 с.

Аннотація

Проведен историографический анализ научных работ современных украинских исследователей относительно развития высшего аграрного образования Украины во второй половине XX века.

Ключевые слова: историография, высшее образование, высшее аграрное образование, высшие сельскохозяйственные учебные заведения.

Annotation

A historiographical analysis of scientific works of modern Ukrainian researchers

concerning the development of higher agricultural Education of Ukraine in the second half of the XX century is carried out.

Key words: historiography, higher education, higher agricultural education, higher agricultural educational institutions.

В'ячеслав Козир
(Київ)

ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА «ГЕТЬ НЕПИСЬМЕННІСТЬ» У ІСТОРІОГРАФІЧНІЙ ТРАДИЦІЇ.

У статті досліджено радянську, українську та російську історіографію присвячену діяльності товариства «Геть неписьменність».

Ключові слова: товариство «Геть неписьменність», добровільні товариства, неписьменність, ліквідація неписьменності

Питання місця, ролі та функціонування добровільних громадських організацій СРСР у 20 – 30 рр. ХХ ст. є досі доволі актуальним. Діяльність товариства «Геть неписьменність» (далі – ТГН) мала певне відображення як у радянській так і українській історичній літературі. Але дослідження історіографії засвідчило відсутність у сучасній українській історичній науці комплексних спеціальних робіт присвячених товариству «Геть неписьменність». Водночас, окремі аспекти роботи товариства знайшли своє відображення в наукових роботах.

Мета даної роботи полягає у з'ясуванні історичних обставин діяльності товариства «Геть неписьменність» та їх відображення у історіографії.

До 90-х років процес формування історичних знань про діяльність добровільних більшовицьких громадських організацій, що діяли в Україні, був суперечливим і містив низку ідеологічних штампів. Радянські історики, що у силу політичних та ідеологічних чинників були поставлені у своїх дослідженнях у певні «рамки» вивчали громадські організації лише у контексті політики радянської влади.

В історіографії культурно-освітньої діяльності ТГН можна виділити чотири етапи: 1) 20-ті - початок 30-х років ХХ ст.; 2) середина 30-х - перша половина 50-х років; 3) середина 50-х - 80-ті роки; 4) 90 - ті рр. ХХ - початок ХХІ ст. Названа періодизація історіографічного процесу враховує тенденції, специфіку, успіхи й помилки історичної науки на кожному з етапів, особливості методології дослідження, можливості